

Јана Б. Бошковић
Универзитет у Крагујевцу
Филолошко-уметнички факултет
Центар за научноистраживачки рад

УДК 821.111.09-1(049.32)
DOI 10.46793/Uzdanica20.2.287B
Примљен: 15. септембар 2023.
Прихваћен: 10. новембар 2023.

КРОЗ ПРИЗМУ НАРАТИВА ЉУБАВНЕ ПОЕЗИЈЕ ЦОНА ДАНА¹

(Никола Бубања, *Негоспојна проба: нараџиви и фрајментии љубавне поезије Цона Дана*, Крагујевац, ФИЛУМ, Едиција „Црвена линија”, 2021, 226 стр.)

У потрази за осветљавањем у нашем региону најнепознатијег познатог енглеског песника, Никола Бубања, редовни професор енглеске књижевности на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу, кроз истраживање читаоцима открива скривене фрагменте и наративе љубавне поезије Цона Дана. Његова монографија *Негоспојна проба: нараџиви и фрајментии љубавне поезије Цона Дана* протеже се, преко 226 страна, на седам поглавља, од којих је свако издељено потпоглављима на тематске целине, као и двема илустрацијама: једна, која је најпознатији портрет Цона Дана, и друга – „Кавез” Бојана Оташевића – која материјализује метафору коју Бубања позајмљује од Цона Керија да се „голе кости песников живота могу врло брзо изложити” (Бубања 2021: 19). На самом крају, аутор пружа организовану и исцрпну листу библиографије. Књига се читаоцу указује као својеврстан оглед Данова живота и стваралаштва, а наткриљена је уводним параграфом који наизглед сумира песников живот у неколико реченица. У пасусу који Бубања назива некрологом, аутор нам заправо демонстрира како фрагменти који се сматрају истинитосним академским чињеницама, здружени заједно, не морају нужно дати истинитосни скуп. Постављајући тако свој делокруг унутар монографије, Бубања нам даје метод којим ће се водити у овом истраживању – фрагменти ће бити изоловани и разгледани кроз призму једног од неколико наратива који се у Дановој љубавној поезији могу пронаћи. Као важан циљ монографије, Бубања истиче да је потреб-

¹ Истраживање спроведено финансирано је Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије (Уговор о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2023. години бр. 451-03-47/2023-01/200198).

но ослободити Данову поезију стега биографског наративног оквира, као и преиспитати постојеће наративе о песниковој љубавној поезији, али истиче да не тежи „денаративизацији постојећих интерпретација Данове љубавне поезије” (Бубања 2021: 14).

Поглавље *О нараџивима и фрајментџивима живоџива* састоји се од сумаризације Дановог живота и указивања на противречности које се појављују код песника два биографа – Болдона и Керија. Говорећи о писању биографије, аутор је пореди са форензичком вештином која за циљ има да кроз призму наратива реконструише живот. Аутор овде потеже питање субјективности (где посебно истиче тенденцију романсирања биографија) – која твори противречности које он истиче између постојећих биографија о песнику – као и имплицитно питање доступности веродостојних докумената која такав подухват поткрепљују. Битно је истаћи да аутор не тежи помирењу ових противречности, водећи се како и сам каже Дановом омиљеном метафором сабирања многих у једно, примарно јер то није сврха његовог рада, а и, што ће се касније у тексту приметити, јер тежи противречности ради противречности. Умногост, у овом поглављу читалац може приметити да се аутор води начелима која су водила и песника којег обрађује, те се може приметити позивање на науку – нарочито форензику – и сабирање противречности – које налази на стилску фигуру кончета којом се песник радо служио. И сам Бубања истиче како је и његов текст у противречности са самим собом – он инсистира на фрагментарности и отклону од великих наратива, а притом се позива на исте. Када је биографски аспект у питању, држећи се општег консензуса о Дановом развојном путу од раскалашника до духовника, Бубања даље нуди преглед поезије са кореспондирајућим развојним фазама песникова живота.

Пружајући осврт на идеолошку потку песника када је његово стваралаштво у питању, у поглављу насловљеном *О Дановој „меџафизички”* Бубања нуди преглед термина – метафизички песник – који се везује за Дана. Аутор истиче како наративни оквир једног таквог термина описује оно што је метафизичко као тешко, збуњујуће, хетерогено и разнородно. Тако примењен на Данову поезију, термин је смешта у категорију недоступног, чак – уз приметну негативну конотацију – и хаотичног. Бубања изводи закључак да се термин односи на учени садржај који за циљ нема отуђење, већ истицање престижа читања једне такве поезије и сатисфакције коју тај престиж носи када читалац одгонетне Данове стихове. Позивајући се на Т. С. Елиота и његову тврдњу да уметник треба бити катализатор и одстранити себе из дела, Бубања стаје у одбрану Дановог метафизичког песништва говорећи да разнородност, која је основ негативне критике, заправо треба да постане модел читања – по ауторовом нахођењу читалац би по овом моделу требало да се креће од општег места до општег места, да их у име фрагментарности испитује и да одустане од интерпретације која тежи вишем смислу. Пратећи

овај модел читања, у даљим поглављима аутор ће преиспитати фрагменте Данове поезије на основу овидијанског, петраркистичког и (нео)платонског наратива.

Први проблем који Бубања истиче при оваквој анализи јесте организација Дановог опуса и груписање на тематске целине које непобитно утиче на анализу и одабир аналитичког наратива. Аутор указује да је најприхваћенији модел организације управо болдоновско-биографски пут од раскалашника до духовника – те би се то могло сматрати врстом *bildungspoeme* – који је праћен организацијом по тематско-наративним целинама, изводи се закључак да обе организационе схеме имају исто полазиште: разбијање песама на фрагменте како би се они уклопили у неки други наратив. Како су Данови савремени читаоци песме добијали као независне целине, аутор изводи закључак да отуда проистиче проблем организације и налази потпору свог модела читања као разнородног и фрагментарног у изведеној чињеници да је само првобитно искуство читања било фрагментарно. Полазна тачка интерпретације, за који год се наративни оквир одлучили, јесте управо фаза раскалашника која кореспондира фази овидијанског утицаја на Данову поезију. Основу Данових елегија представља чулно задовољство које се тумачи на две стране морално-дидактичне скале – они који, помало конзервативно, сматрају Данове елегије као поучне и они који тврде да Данова поезија нема за циљ инструктивност. Не бежећи у сувопарни академизам, но ово не разумети као бег у вулгарност, аутор путем овидијанског наративног оквира читаоца води кроз Данову еротологију која се пре открива у алузијама и инуенду, праћена Дановим незаобилазним кончетима, него у директној вулгарности.

Следећа фаза Дановог песништва огледа се у световном, тј. петраркистичком наративу који се, како Бубања истиче, креће између опозиција оригиналности и конзервативности. Иако је петраркистичка традиција утицала на Даново песништво, аутор посебно наводи како је Дан и превазишао петраркистичку традицију. Набрајајући основне чиниоце петраркистичке традиције, Бубања посебну пажњу посвећује трима чиниоцима: петраркистички субјект прелепе драге, петраркистичку политику и петраркистичку науку (како и аутор сам запажа, битно је нагласити да се под петраркистичком науком сматра (нео)платонизам који је у Даново време важио за праву науку). Место на коме се Данова поезија одваја од петраркистичке традиције и превазилази је јесте чињеница да Дан уздиже световни однос као такав, а не као алегорију или метафору за љубав према Богу. Уплив науке, који је карактеристичан за метафизичко песништво, дешава се поново у виду форензичких наука, па Бубања примећује да је проминентна фигура пост-мортем самосецирања која „доводи патетичне петраркистичке метафоре у мртвачницу [...] додајући елементе суровог и бизарног” (Бубања 2021: 117). У овом поглављу, насловљеном *О петраркистичком наративу*, аутор нам у

претпоследњем потпоглављу нуди комплетну песму „Трострука лудост” као врхунац Дановог метафизичког петраркизма.

Последња етапа Дановог стваралаштва је духовна, тј. она која обухвата платонску прогресију од световног ка духовном и (нео)платонске ставове о асексуалној љубави, те се, због трајекторије песниковог стваралаштва, (нео)платонски и петраркистички наративи донекле преклапају. Као и у овом тексту, аутор се служи термином *(нео)платонски* – са префиксом у градама – ослањајући се на његову двозначност: у Дановим песмама аутор јасно разликује платонски утицај (отелотворен у горепоменутој прогресији) и неоплатонски утицај који је продукт асимиловања хришћанства са платонизмом у коме је, како Бубања наводи, циљ био брисање еротолошких аспеката платонизма (нарочито оних који су се тицали педерастичке). Из ових начела израња прогресија љубави код Дана која се креће од телесне љубави многих ка нетелесној љубави једне. По питању чисто платонских утицаја, песма „Цват” се издваја хомоеротичним тоновима који се завршавају на неоплатонистички прихватљивом истополном пријатељству интелекта. У овом поглављу Бубања такође посвећује пажњу односу песника (и у ширем смислу појединца) и друштва, из ког се, по ауторовом закључку, развија Данов циничан став према интими. Почевши од интима као друштвеног конструкта, Бубања, позивајући се на критичара Стенилија Фиша, износи став да етимолошка перцепција зависи од тзв. интерпретативних заједница, те оно што перципирамо као „оно унутарње” под дејством тих заједница постаје пребојено сексуалношћу. Да би анализирао специфичан жанр песама, алби (песама у којима љубавнике затиче зора), аутор се овде позива на Фукоа и његову хетеротопију кризе. Наводећи Фукоов пример меденог месеца, где се интима тек венчаног пара измешта, Бубања указује на поделу која влада албама – дневно је јавно, ноћно је интимно.

Последње поглавље ове монографије тиче се рецепције Дановог пеништва и посебног проблема који аутор истиче – датирања Данове поезије. Иако је Дан под својим именом за живота објавио само три песме, неколико његових песама (овде аутор посебно наглашава разлику која у енглеском постоји између речи *poem* и *song* где је прво књижевни жанр а друго нумера која се пева, јер су неке Данове песме биле конципиране и за певање) нашло се међу широм јавности, мада је, аутор назначавача, упитно колико је Дан одобравао и знао за њихово објављивање (аутор изражава сумњу по питању незнања). Међутим, указује Бубања истичући ренесансну праксу циркулисања рукописа, Дан је ипак био познат као велики песник међу књижевним круговима. Збирке његових песама објављене су постхумно, организоване, како је већ у тексту наведено, по биографском наративу. Аутор запажа да до почетка двадесетог века Дан није уживао толику популарност и признање као неки његови савременици, али да од тада ступа поново на сцену посредством академског проучавања. У потпоглављу *Дан у нас*, Бубања пружа кра-

так осврт на рецепцију песниковог стваралаштва у нашем региону. Потцртавајући поенту духовитом анегдотом о Милошу Црњанском, аутор констатује да се Дан код нас тек појављује крајем двадесетог и почетком двадесет првог века. Правећи омаж, аутор набраја имена преводилаца и академика који су на наше просторе „довели” Дана, служећи се хумористичном опаском да Дан, изузев цитата који је Хемингвеју послужио као инспирација за наслов романа *За ким звона звоне*, остаје најнепознатији познати и велики енглески песник.

Као дугогодишњи академик посвећен Дановој поезији (чему сведоче бројни научни радови које је аутор писао), Бубања наизглед тешку метафизичку поезију Дона Дана читаоцу приказује у новом, свежем светлу. Поучен искуством трoмих студената који се са муком пробијају кроз Данове песме, аутор у овој монографији, иако осведоченом академском штиву, не преза од хумористичних и виспрених опаски (којима је и сам Дан био склон). Прелазећи пут од овидијанског раскалашника, преко петраркистичког световника, до (нео)платонистичког духовника, а обгрљен Дановим цинизмом, аутор на опсежан и исцрпан начин расветљава фрагменте и наративе Дановог љубавног песништва. Иако и сам аутор примећује како је његов подухват противречан – инсистирање на фрагментарности ради уклапања у неки наративни образац – та противречност, у складу са самим песником, намеће се као природна те обједињује ауторово истраживање.